

Vedinsekter i Uddarp Inventering sommaren 2009

Vattenriket i fokus 2010:08

Gunnar Isacsson
sommaren 2009

Titel:	Vedinsekter i Uddarp
Utgiven av:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Författare:	Gunnar Isacsson
Foton:	Gunnar Isacsson
Kartunderlag:	Ortofoto från 2008, Lantmäteriet genom Stadbyggnadskontoret, Kristianstads kommun
Copyright:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike, samt författaren.
Upplaga:	50 ex
Rapportserien Vattenriket i fokus:	Rapport: 2010:08
ISSN:	1653-9338
Layout:	Författare och Ebba Trolle
Tryck:	Länsstyrelsen i Skåne län
Omslagsbild:	Ek med mulm. Ängern <i>Trinodes hirtus</i> . Foto Gunnar Isacsson

Innehållsförteckning

Förord	1
Sammanfattning	2
Material och metoder	3
Resultat.....	6
Noteringar om naturvårdsintressanta arter	6
Skötselråd för Uddarp	7
Tack.....	7
Referenser.....	8
Bilaga 1	9

Förord

Flera av de gamla trädmiljöerna kring Uddarp, på Nävlingeåsens sluttningar väster om Kristianstad, har tidigare varit i Kristianstads kommuns ägo. I området finns ett stort inslag av ek och flera av de mycket gamla ekarna är avsatta som naturminnen. Innan kommunen sålde fastigheter vid Uddarp upprättades naturvårdsavtal mellan kommunen och skogsstyrelsen. Härigenom kunde de naturvärdena vidmakthållas genom att avtalet följde med fastigheten till de nya ägarna.

Trots att trädmiljöerna, dominerade av ek, varit kända under lång tid finns verkar inga undersökningar av den vedlevande skalbaggsfaunan ha utförts. För att öka kunskapen och få vägledning i skötseln av trädmiljöerna vid Uddarp, gav kommunen Gunnar Isacsson i uppdrag att undersöka förekomsten av vedlevande skalbaggar inom några representativa miljöer och lämna förslag till skötselåtgärder.

Inventeringen visar att området har en intressant vedlevande skalbaggsfauna, men att kontinuiteten av äldre träd under någon tidsepok sannolikt varit bruten eller antalet träd varit för få för att upprätthålla en livskraftig fullständig mulmfauna. I området finns flera rödlistade arter, varav en klassas som hotad i kategorin sårbar (VU sårbar). Resultaten från inventeringen visar att Uddarpsområdet har naturvärden knutna till död ved, ihåliga träd och gamla levande träd som bör bevaras och utvecklas tillsammans med de sociala friluftsvärden som finns i området i form av strövområden och vackert placerad golfbana.

Projektledare har varit undertecknad. Rapporten har finansierats av Kristianstads kommun.

Hans Cronert

Park & Natur, C4 Teknik, Kristianstads kommun/Miljöavdelningen, Länsstyrelsen i Skåne län

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Sammanfattning

Under sommaren 2009 har ett urval dödvedsmiljöer i Uddarp inventerats med hjälp av 9 små fönsterfällor. Fällorna har resulterat i 6 rödlistade arter enligt gällande rödlista (Gärdenfors 2005), samt 13 f.d. rödlistade arter. I undersökningen hittades endast en hotad art, ängern *Trinodes hirtus*, hotkategori VU = sårbar, som lever på insektsrester i mulm och i spindelnät i ihåliga träd.

Uddarp har fina ekmiljöer som är väl värda att bevara och utveckla, men dessa miljöer har sannolikt varit utsatta för kontinuitetsbrott som idag begränsar deras biologiska mångfald. Ekmiljöerna och bokskogen har mycket höga rekreativvärden som bör kunna kombineras med utveckling av de biologiska värdena i den framtida skötseln.

Rapporten redovisar fynddata för 433 exemplar av främst skalbaggar fördelade på 83 arter. 66 av dessa är vedlevande.

Material och metoder

Under sommaren 2009 har några olika dödvedsmiljöer i Uddarp inventerats med hjälp av små fönsterfällor. Uddarp är ett rekreationsområde med golfbana och strövstigar, beläget ca 8 km SV om Kristianstad. För delar av området finns naturvårdsavtal upprättade med Skogsstyrelsen. Flera av de gamla ekarna omfattas av skydd som naturminne.

Valet av lämpliga träd att undersöka gjordes i samråd med Hans Cronert, länsstyrelsen i Skåne län. Syftet med urvalet var att med hjälp av fönsterfällor ta ett stickprov av den del av skalbaggsfaunan som lever i anslutning till några för området representativa typer av död ved.

Exempel på fönsterfälla. Den här fällan hänger på en ekstam vid ett hål bebott av myror (*Lasius fuliginosus*).

Fönsterfällan består av en plexiglasskiva på 10 x 20 cm som monterats ovanför en aluminiumform som fyllts med en blandning av etylen- eller propylenglykol, vatten och diskmedel. De insekter som flyger eller kryper mot plexiglasen landar i aluminiumformen, dödas och bevaras i vätskan. Fällan vittjas med ca 4 veckors mellanrum. Om vädret är mycket torrt eller mycket regnigt måste fällan vittjas oftare. Aluminiumformen är försedd med ett litet hål högt på en sida för att förhindra att vätskan rinner över kanten vid hög nederbörd. En hängande blå plastremsa på formens framsida fungerar som fågelskrämma och förhindrar att fåglar vittjar fällan. Fällan vittjas genom att sila av vätskan genom ett kaffefilter. Filtret förses med etikett och viks ihop för senare sortering och artbestämning. Vätskan återanvändes om den inte är alltför mycket utspädd av regnvatten.

Tabell. Fällornas placering. Se också kartan i nedanstående figur.

Nr	Träd	RT 90 koordinater	Beskrivning
7	Björk	1390019 / 6210872	Björkhögstubbe m björkticka, P-platsen
9	Bok	1390064 / 6210970	Levande bok m fnösketicka o gröngölingsbo, P-platsen
10	Bok	1389921 / 6210925	Färsk grov bokhögstubbe utan tickor, P-platsen
2	Ek	1390448 / 6210730	Nästan död mkt grov ek, soligt, golfbanan
3	Ek	1390541 / 6210713	Levande mkt grov mulmek, soligt, golfbanan
4	Ek	1390223 / 6210533	Levande grov mulmek, halvsoligt, Uddarp torp
5	Ek	1390194 / 6210538	Ganska färsk grov ekhögstubbe, skugga, Uddarp torp
6	Ek	1389961 / 6210851	Levande mkt grov mulmek, skugga, P-platsen
8	Ek	1390063 / 6210900	Hängande död gren m trädmyror, skugga, P-platsen

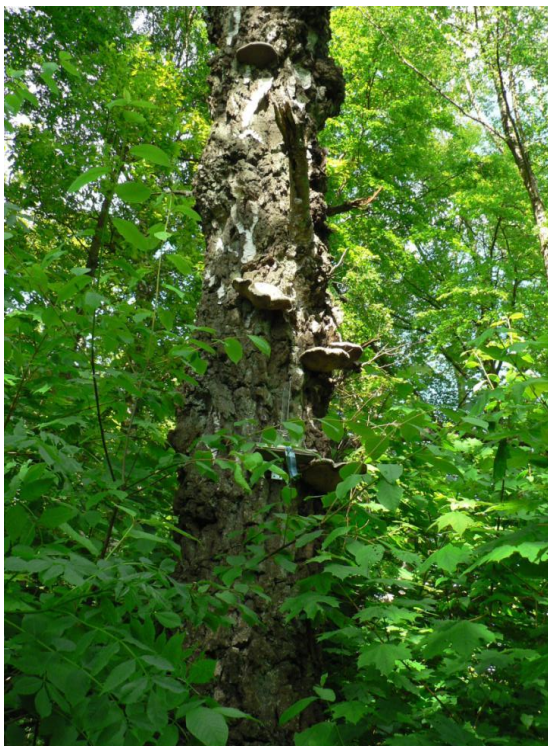

Karta över provtagningsplatserna vid Uddarp. Numreringen är densamma som i tabellen ovan

Bildexempel på provtagna träd

Träd nr 2 Döende, mycket grov ek i parken vid golfbanan

Träd nr 7 Björkhögstubbe med björkticka, vid P-platsen

Träd nr 4 Ek med mulm hål, vid Uddarp torp

Samma modell av fönsterfällor har använts av författaren vid tidigare undersökningar (Brunet och Isacsson 2008a, 2008b, 2009a, 2009b, Isacsson 2005) och visat sig ge ett fångstresultat som till en mycket stor del är knuten till det substrat fällan monterats på (Brunet och Isacsson 2008a).

Artbestämningen har gjorts av författaren, främst med tysk litteratur Freude, Harde, Lohse (1964 – 1998). Nomenklaturen och artnumreringen följer Lundberg och Gustavsson (1995). Rödklassning följer Gärdenfors (2005).

Resultat

Fångsten har sorterats och därefter har alla skalbaggar som låter sig artbestämmas någorlunda snabbt artbestämts. Totalt har 433 exemplar fördelade på 83 arter artbestämts. 66 av dessa är vedlevande. Av de vedlevande är 6 rödlistade och 13 f.d. rödlistade arter. I det icke artbestämda materialet kan man förvänta sig hitta ytterligare ett 15-tal vedlevande arter men troligen högst någon enstaka ytterligare rödlistad eller f.d. rödlistad.

Några referensexemplar av skalbaggar samt de ännu inte artbestämda exemplaren har sparats i författarens insektsamling. Bifångst av spindlar har getts till Lars Jonsson, Kristianstad, för artbestämning och ett urval av övrig bifångst har getts till Entomologiska Muséet vid Lunds Universitet. I övrigt har fångsten inte sparats.

De vedlevande arterna fördelar sig på trädslag enligt följande. Rödklasser enligt Gärdenfors (2005). VU = sårbar, NT = missgynnad, f d 00 = fanns på rödlistan från 2000, f d 93 = fanns på rödlistan från 1993. LC ved = livskraftig art som är vedlevande. Observera att flera arter fångats i fällor på mer än ett trädslag. Fynden av rödlistade och f d rödlistade arter på ek har delats upp på soliga och skuggiga träd.

Trädslag	st. fällor	VU	NT	f d 00	f d 93	LC ved
Björk	1			2		15
Bok	2			6	1	24
Ek alla	6	1	5	3	4	30
Ek soligt	3	1	2	3	2	-
Ek skuggigt	3		4	3	3	-

Noteringar om naturvårdsintressanta arter

Eken var det enda trädslag där rödlistade arter noterades. Uddarpsområdet har ett flertal gamla grova ekar, varav flera har ihålligheter med mulm. Enstaka ekar har mycket stora mängder mulm, men antalet mulmekar är (eller har kanske någon gång under historiens lopp varit) för lågt för att hysa någon riktigt exklusiv mulmfauna. Jag lyckades t ex inte finna några spår av läderbagge trots att flera av ekarna borde ha tillräckligt stora mängder mulm för att kunna hysa denna art.

Knutna till mulm och/eller ihålliga träd är följande påträffade rödlistade och f d rödlistade arter:

Den lilla ängern *Trinodes hirtus* (VU) är en art vars larver lever i ihåliga träd på insektsrester i mulm och i nät av husspindeln.

Bålgetingen, *Vespa crabro* (f d rödlistad, senast på 1993 års lista) bygger gärna sina bon i ihåliga träd. I fällan på bokhögstubben hittades också en bålgetingkortvinge, *Velleius dilatatus* (f d rödlistad, senast på 2000 års lista), vars larver lever som rovdjur i den näringsrika kökkenmödding som bildas under bålgetingbon i ihåliga träd.

Prionychus ater och *Pseudocistela ceramboides* (båda f d rödlistade, senast på 1993 års lista) är kamklobaggar som har sin larvutveckling i mulm, men också i murken ved, gärna på bok.

Ampedus hjorti (f d rödlistad, senast på 2000 års lista) har larver som lever som rovdjur i gammal torr mulm, oftast av ek.

Euglenus oculus (f d rödlistad, senast på 2000 års lista) är en ögonbagge som lever i mulm och murken ved på bok och ek.

Skötselråd för Uddarp

Jämför man antalet rödlistade och f d rödlistade arter mellan ek å ena sidan och bok och björk å den andra i tabellen ovan, får man lätt intrycket att eken hyser många fler sådana arter. Men om man tar hänsyn till att endast hälften så många fällor satt på bok eller björk (alla vedlevande arter som togs på björk lever också på bok) jämfört med ek, finner man att sannolikheten att en rödlistad eller f d rödlistad art finns i fällan är nästan exakt lika stor för bok och ek. Men eftersom de idag rödlistade arterna endast påträffades på ek bör nog eken prioriteras i områdets skötsel.

Fångstresultatet ger inget svar på frågan om ekens vedinsekter inom Uddarpsområdet skulle vara mer beroende av soliga eller skuggiga miljöer. Men rent generellt brukar det vara gynnsamt för ekarnas vitalitet att på någorlunda vindskyddade inlandslokaler sträva efter att ekarna ska stå med kronorna fria från andra träd. Området med naturvårdsavtal i parken till golfbanan har därför en närmast idealisk struktur idag.

Denna struktur av öppet parklandskap i kombination med bokdominerade pelarsalar (t ex kring strövområdets parkeringsplats) bildar en mycket tilltalande rekreativ miljö. Om man skulle väga de biologiska värdena mot de sociala värdena i skogen skulle sannolikt de senare väga tyngre. Det är dock min fasta övertygelse att dessa värden mycket väl låter sig kombineras i Uddarp.

Om frihuggning av ek resulterar i energived bör man tänka på att sådana högar lockar till sig en stor mängd vedlevande insekter inklusive många rödlistade arter som lägger ägg där. Flertalet av dessa (utom de flesta barkborrar) övervintrar som larver och dödas när veden flisas och eldas upp. (Hedin, Isacson m.fl 2008) För att undvika detta bör sådana avverkningar ske efter ägglägningsperioden, dvs tidigast i slutet av juli och flisning under närmast följande höst och vinter.

Tack

Tack till Kristianstads kommun som finansierat undersökningen, samt till Hans Cronert som medverkat vid planeringen och starkt bidragit till att fällorna placerades i intressanta miljöer.

Referenser

Brunet, J. och Isacsson, G. 2008a. Högstubbar och vedskalbaggar i Torups bokskog – effekter av högstubbars egenskaper på artsammansättningen och rekommendationer för naturhänsyn i brukad ädellövskog. – Arbetsrapport nr 36, Inst. f. sydsvensk skogsvetenskap, SLU Alnarp.

Brunet, J., Isacsson, G., Holmström, E. och Schäffer, P., 2008b. Högstubbar och vedskalbaggar i Söderåsens bokskogar. Arbetsrapport nr 37, Inst f sydsvensk skogsvetenskap, SLU, Alnarp.

Brunet, J. and Isacsson, G. 2009a. Influence of snag characteristics on saproxylic beetle assemblages in a south Swedish beech forest. – *Journal of Insect Conservation* 13: 515–528.

Brunet, J. and Isacsson, G. 2009b. Restoration of beech forest for saproxylic beetles – effects of habitat fragmentation and substrate density on species distributions. *Biodiversity Conservation* 18: 2387–2404.

Freude, H., Harde, K.W, Lohse, G.A. et. al., 1964 – 1998. *Die Käfer Mitteleuropas*, Band 1 – 15.

Gärdenfors, U. (ed.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hedin, J., Isacsson, G., Jonsell, M. and Komonen, A. 2008 Forest fuel piles as ecological traps for saproxylic beetles in oak. *Scandinavian Journal of Forest Research* 23:4, 348 — 357

Isacsson, G., 2005. Observationer av vedinsekter i Karlskrona... Rapport nr 2005:11, Länsstyrelsen i Blekinge län.

Lundberg, S. och Gustafsson, B., 1995. *Catalogus Coleopterorum Sueciae*. Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm.

Bilaga 1

Artlista över påträffade arter och exemplar fördelade efter det trädslag fällan suttit på. ”Art nr” är artens ordningsnummer enligt Catalogus Coleopterorum Sueciae 1995. Rödlistekategori enligt Gärdenfors 2005.

Trädslag	Art nr	Art	Rödlistad	Antal
björk	2477	Melasis buprestoides	f d 00	2
björk	3260	Mycetophagus quadripustulatus	f d 00	8
björk	3420	Anaspis thoracica	0	1
björk	842	Anisotoma humeralis	0	1
björk	3166	Aridius nodifer	0	33
björk	2402	Athous vittatus	0	1
björk	3015	Dacne bipustulata	0	3
björk	2709	Dasytes cyaneus	0	1
björk	3343	Diaperis boleti	0	29
björk	684	Margarinotus striola	0	1
björk	3265	Mycetophagus multipunctatus	0	1
björk	680	Paromalus flavicornis	0	1
björk	2828	Pocadius ferrugineus	0	1
björk	2359	Rhagonycha fulva	0	1
björk	2852	Rhizophagus bipustulatus	0	2
björk	4231	Rhyncaenus fagi	0	1
björk	3308	Salpingus ruficollis	0	3
björk	2302	Sinodendron cylindricum	0	2
björk	3501	Stenocorus meridianus	0	1
björk	4084	Strophosoma capitatum	0	1
björk	3256	Triphyllus bicolor	0	4
björk	2490	Trixagus dermestoides	0	1
björk	2628	Xestobium rufovillosum	0	1
bok	övr	bålgeting	f d 93	1
bok	3389	Corticeus unicolor	f d 00	6
bok	2486	Hylis olexai	f d 00	2
bok	2477	Melasis buprestoides	f d 00	2
bok	3260	Mycetophagus quadripustulatus	f d 00	2
bok	2197	Prionocyphon serricornis	f d 00	1
bok	1101	Velleius dilatatus	f d 00	1
bok	863	Agathidium nigripenne	0	2
bok	842	Anisotoma humeralis	0	1
bok	2728	Anthocomus rufus	0	1
bok	2231	Aphodius rufipes	0	1
bok	3166	Aridius nodifer	0	2
bok	2842	Arpidiphorus orbiculatus	0	1
bok	2404	Athous subfuscus	0	2
bok	3340	Bolitophagus reticulatus	0	14
bok	3343	Diaperis boleti	0	1
bok	349	Dromius quadrimaculatu	0	1

bok	3052	Endomychus coccineus	0	2
bok	674	Gnathoncus buyssoni	0	1
bok	2674	Hylecoetus dermestoides	0	10
bok	3410	Mycetochara linearis	0	6
bok	3265	Mycetophagus multipunctatus	0	1
bok	680	Paromalus flavicornis	0	9
bok	2651	Ptilinus pectinicornis	0	36
bok	2852	Rhizophagus bipustulatus	0	6
bok	2853	Rhizophagus nitidulus	0	1
bok	4231	Rhyncaenus fagi	0	10
bok	3242	Ropalodontus perforatus	0	1
bok	3307	Salpingus planirostris	0	1
bok	3308	Salpingus ruficollis	0	3
bok	2302	Sinodendron cylindricum	0	1
bok	2826	Soronia grisea	0	1
bok	4084	Strophosoma capitatum	0	1
bok	4083	Strophosoma melanogrammum	0	1
bok	4499	Taphrorychus bicolor	0	29
bok	3256	Triphyllus bicolor	0	4
bok	4512	Xyleborus dispar	0	1
ek	2588	Trinodes hirtus	VU	2
ek	2668	Dorcatoma substriata	NT	14
ek	2298	Dorcus parallelepipedus	NT	1
ek	2675	Lymexylon navale	NT	3
ek	2478	Microrhagus lepidus	NT	1
ek	3470	Phloiotrya rufipes	NT	1
ek	övr	bålgeting	f d 93	2
ek	3400	Prionychus ater	f d 93	4
ek	3403	Pseudocistela ceramboides	f d 93	3
ek	2687	Tillus elongatus	f d 93	2
ek	2443	Ampedus hjorti	f d 00	2
ek	4500	Dryocoetes villosus	f d 00	11
ek	3314	Euglenes oculatus	f d 00	26
ek	842	Anisotoma humeralis	0	5
ek	2728	Anthocomus rufus	0	1
ek	3166	Aridius nodifer	0	2
ek	2404	Athous subfuscus	0	5
ek	2347	Cantharis livida	0	1
ek	2345	Cantharis nigricans	0	1
ek	3111	Coccinella septempunctata	0	1
ek	2466	Dalopius marginatus	0	1
ek	2709	Dasytes cyaneus	0	4
ek	3343	Diaperis boleti	0	1
ek	2667	Dorcatoma chrysomelina	0	1
ek	2670	Dorcatoma dresdensis	0	1
ek	344	Dromius agilis	0	1

ek	349	<i>Dromius quadrimaculatus</i>	0	1
ek	övr	ekvårtbitare	0	1
ek	3342	<i>Eledona agaricola</i>	0	1
ek	3147	<i>Enicmus testaceus</i>	0	1
ek	674	<i>Gnathoncus buyssoni</i>	0	1
ek	2674	<i>Hylecoetus dermestoides</i>	0	1
ek	4456	<i>Hylesinus fraxini</i>	0	1
ek	2695	<i>Korynetes caeruleus</i>	0	4
ek	685	<i>Margarinotus merdarius</i>	0	1
ek	2459	<i>Melanotus castanipes</i>	0	2
ek	2479	<i>Microhagus pygmaeus</i>	0	1
ek	3410	<i>Mycetochara linearis</i>	0	5
ek	3459	<i>Orchesia micans</i>	0	1
ek	680	<i>Paromalus flavicornis</i>	0	4
ek	3556	<i>Phymatodes testaceus</i>	0	1
ek	2651	<i>Ptilinus pectinicornis</i>	0	2
ek	2617	<i>Ptinus rufipes</i>	0	3
ek	3294	<i>Pyrochroa coccinea</i>	0	2
ek	3498	<i>Rhagium mordax</i>	0	2
ek	2362	<i>Rhagonycha lignosa</i>	0	1
ek	2852	<i>Rhizophagus bipustulatus</i>	0	4
ek	4231	<i>Rhyncaenus fagi</i>	0	8
ek	4228	<i>Rhyncaenus quercus</i>	0	1
ek	3308	<i>Salpingus ruficollis</i>	0	1
ek	4499	<i>Taphrorychus bicolor</i>	0	3
ek	3256	<i>Triphyllus bicolor</i>	0	3
ek	2490	<i>Trixagus dermestoides</i>	0	1
ek	4508	<i>Trypodendron domesticum</i>	0	3
ek	4510	<i>Trypodendron lineatum</i>	0	1
ek	2628	<i>Xestobium rufovillosum</i>	0	9
		Summa exemplar		433